Materiallar to’plami · Conference Proceedings

TIL, TARJIMA VA TA’LIM: GLOBAL KOMMUNIKATSIYA VA RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA YANGI YONDASHUVLAR

03 October 2026

UDK 373.3

TIL O‘QITISH METODIKASI VA RAQAMLI PEDAGOGIKA

# «Raqamli pedagogika sharoitida boshlang‘ich sinflarda til o‘qitishning zamonaviy metodik yondashuvlari»

Mohirahon Usmonxodjayeva*

*Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti*

✉ moxira1929@gmail.com

**ANNOTATSIYA**

Mazkur maqolada raqamli pedagogika sharoitida boshlang‘ich sinflarda til o‘qitishning zamonaviy metodik yondashuvlari yoritilgan. Maqsad — raqamli ta’lim resurslari va interaktiv metodlardan samarali foydalanish orqali o‘quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirish, o‘qish, yozish, tinglash va og‘zaki nutq ko‘nikmalarini takomillashtirish usullarini aniqlashdan iborat. Usullar sifatida pedagogik kuzatuv, tahlil, taqqoslash, suhbat, o‘quv jarayonini modellashtirish hamda raqamli ta’lim platformalaridan foydalanish usullari qo‘llanildi. Asosiy natija sifatida multimediali materiallar, interaktiv mashqlar, elektron resurslar va raqamli o‘yinlardan foydalanish o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshirishi, mustaqil ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishi hamda til materialini o‘zlashtirish samaradorligini yaxshilashi aniqlandi. Shuningdek, individual va differensial yondashuv imkoniyatlari kengayishi kuzatildi. Xulosa sifatida raqamli texnologiyalarni an’anaviy metodlar bilan uyg‘unlashtirish boshlang‘ich sinflarda til ta’limini mazmunan boyitish va ta’lim sifatini oshirishga xizmat qilishi ta’kidlanadi.

**Kalit so‘zlar**

til o‘qitish metodikasi, raqamli pedagogika, boshlang‘ich ta’lim, metodik yondashuv, raqamli ta’lim muhiti, immersiya, TPR, multimodal ta’lim, sun’iy intellekt.

DOI: 10.5281/zenodo.23278769

## Kirish

So‘nggi yillarda ta’lim jarayonining raqamlashuvi til o‘qitish metodikasiga ham yangi talablarni qo‘ymoqda. Raqamli texnologiyalarning ta’limga joriy etilishi o‘quv materiallarini taqdim etish, o‘quvchining mustaqil faoliyatini tashkil etish, muloqot muhitini yaratish va ta’lim natijalarini baholash imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Til ta’limi raqamli texnologiyalardan foydalanish uchun alohida qulay sohalardan biri hisoblanadi. Chunki tilni o‘zlashtirish jarayoni tinglash, tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarining izchil shakllanishini talab qiladi. Audio, video, animatsiya, interaktiv mashqlar, elektron kitoblar, raqamli o‘yinlar va sun’iy intellekt vositalari mazkur ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Ayniqsa, boshlang‘ich sinflarda til o‘qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olishni talab qiladi. Kichik yoshdagi o‘quvchilar ko‘proq konkret, vizual, eshitish va harakat orqali beriladigan axborotni qabul qilishga moyil bo‘ladilar. Shu bois til ta’limida raqamli vositalarni zamonaviy metodik yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirish muhim ahamiyatga ega.

**«Yondashuv» tushunchasi va til o‘qitish metodikasi.** Zamonaviy til o‘qitish metodikasida «yondashuv» tushunchasi keng qo‘llanadi. Metodik nuqtai nazardan yondashuvni ta’lim maqsadiga erishishni belgilab beruvchi nazariy qarashlar, prinsiplar, metodlar, usullar va amaliy harakatlar tizimi sifatida talqin qilish

mumkin. Bunda yondashuv va metod tushunchalarini bir-biridan farqlash zarur. Metod muayyan vazifani bajarish usulini anglatsa, yondashuv ta’lim jarayonini tashkil etishning umumiy konseptual asosini belgilaydi.

Raqamli pedagogika sharoitida ushbu farq yanada muhim. Elektron darslik, mobil ilova, interaktiv platforma yoki sun’iy intellekt vositasi mustaqil metodik yondashuv hisoblanmaydi. Uning samaradorligi qaysi ta’limiy maqsadga xizmat qilishi va qaysi metodik yondashuv asosida qo‘llanishi bilan belgilanadi. Shu nuqtai nazardan raqamli texnologiyalarni til o‘qitish metodikasiga shunchaki qo‘shish emas, balki ularni mavjud metodik yondashuvlar bilan maqsadli uyg‘unlashtirish zarur.

**Raqamli pedagogika va til ta’limi.** Raqamli pedagogika ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalardan pedagogik maqsad va metodik vazifalarga muvofiq foydalanishni nazarda tutadi. Uning asosiy maqsadi texnologiyadan ko‘proq foydalanish emas, balki texnologiya yordamida ta’lim sifatini oshirishdir.

Til ta’limida raqamli pedagogikaning eng muhim imkoniyatlaridan biri — til muhitini kengaytirish. An’anaviy darsda o‘quvchi asosan o‘qituvchi nutqi va darslik bilan ishlasa, raqamli muhitda u turli autentik audio va videolar, interaktiv topshiriqlar, elektron kitoblar va raqamli hikoyalar bilan ishlashi mumkin.

**Raqamli vositalar:**

- til materialini audio va vizual shaklda taqdim etish;
- so‘z va iboralarni tabiiy kontekstda ko‘rsatish;
- o‘quvchining individual o‘qish sur’atini hisobga olish;
- materialni qayta tinglash va ko‘rish imkonini berish;
- interaktiv mashqlar orqali tezkor fikr-mulohaza taqdim etish;
- mustaqil ta’limni qo‘llab-quvvatlash;
- real muloqot vaziyatlarini modellashtirish imkonini beradi.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalardan foydalanishda o‘qituvchining metodik roli saqlanib qoladi. O‘qituvchi texnologiyani tanlaydi, ta’lim maqsadini belgilaydi, o‘quv faoliyatini boshqaradi va natijani baholaydi.

**Tushunishga asoslangan yondashuv.** Kichik yoshdagi bolalarning ona tilini o‘zlashtirish jarayoni til faoliyatining dastlab eshitish va tushunish asosida shakllanishini ko‘rsatadi. Bola avval atrofidagi nutqni eshitadi, uni vaziyat, predmet va harakatlar bilan bog‘laydi, keyinchalik esa o‘z nutqiy faoliyatini rivojlantiradi. Muayyan tilni o‘rganishda ham o‘quvchi dastlab ko‘proq tushunadi, ammo kamroq gapirishi mumkin. Bu holatni tilni o‘zlashtirishning tabiiy bosqichlaridan biri sifatida baholash mumkin.

Shu sababli boshlang‘ich sinf o‘quvchisini o‘rnanilayotgan tilda darhol gapirishga majburlashdan ko‘ra, unga tilni eshitish va tushunish uchun yetarli muhit yaratish muhimdir.

Raqamli texnologiyalar bu muhitni kengaytirish imkonini beradi. Masalan, o‘quvchi audioni qayta-qayta tinglashi, videoni ko‘rishi, rasm va animatsiya yordamida ma’noni anglashi hamda interaktiv mashqlar orqali o‘zlashtirganini tekshirishi mumkin.

**Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv va raqamli ta’lim.** Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv o‘quvchining qiziqishlari, ehtiyojlari, bilim darajasi, o‘qish sur’ati va individual xususiyatlarini hisobga olishni talab qiladi. Raqamli vositalar bunday yondashuvni amalga oshirishda qulay imkoniyatlar yaratadi. O‘quvchi murakkab audioni qayta tinglashi, videoni bir necha marta ko‘rishi, muayyan mashqni takroran bajarishi yoki o‘ziga mos darajadagi topshiriqni tanlashi mumkin. Shu bilan birga, raqamli platformalar o‘quvchining natijalarini kuzatish, xatolarini aniqlash va qo‘shimcha mashqlarni tavsiya qilish imkonini beradi.

Biroq raqamli vosita avtomatik ravishda shaxsga yo‘naltirilgan ta’limni ta’minlamaydi. Buning uchun o‘qituvchi o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olishi va raqamli resursni shu xususiyatlarga mos tanlashi zarur.

**Multimodal til ta’limi** Raqamli pedagogikaning muhim xususiyatlaridan biri — ta’lim mazmunini bir nechta kanal orqali taqdim etish imkoniyatidir. Multimodal ta’limda til materiali matn, audio, video, rasm, animatsiya va harakat orqali beriladi.

Kichik yoshdagi o‘quvchilar uchun bunday yondashuv muhim, chunki ular konkret, vizual va harakatga asoslangan axborotni samarali qabul qiladilar.

Masalan, «Animals» mavzusini o‘rganishda o‘quvchi hayvon nomini eshitishi, uning rasmini ko‘rishi, tovushini eshitishi, harakatini taqlid qilishi va interaktiv mashqda so‘zni tanlashi mumkin. Natijada bir til birligi bir nechta idrok kanali orqali mustahkamlanadi.

**Natijalar va muhokama.** Raqamli texnologiyalarni til ta’limiga joriy etishning asosiy afzalligi til muhitini kengaytirish va multimodal ta’lim imkoniyatlarini yaratishdan iborat. Biroq texnologiyaning mavjudligi o‘z-o‘zidan ta’lim samaradorligini ta’minlamaydi.

Boshlang‘ich ta’limda raqamli til ta’limida quyidagi talablarga amal qilish maqsadga muvofiq:

- raqamli vosita aniq metodik maqsadga xizmat qilishi;
- kontent o‘quvchining yosh xususiyatlariga mos bo‘lishi;
- audio, vizual va harakat elementlari uyg‘unlashtirilishi;
- o‘quvchi raqamli faoliyatda faol ishtirok etishi;
- raqamli mashg‘ulotlar real muloqotga olib kelishi;
- o‘qituvchining metodik nazorati saqlanishi;
- raqamli faoliyat hajmi maqsadga muvofiq belgilanishi.

Boshlang‘ich ta’lim uchun taklif etilgan:

**«eshitish → tushunish → harakat → taqlid → mustaqil nutq»** modeli til o‘rganishning tabiiy izchilligini raqamli ta’lim vositalari bilan birlashtirishga xizmat qiladi.

Demak, raqamli pedagogikada asosiy mezon texnologiyaning zamonaviyligi emas, balki uning metodik samaradorligidir.

**Xulosa.** Til o‘qitish metodikasi va raqamli pedagogikaning uyg‘unlashuvi boshlang‘ich ta’limda til ko‘nikmalarini samarali shakllantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Tushunishga asoslangan yondashuv, immersiya, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim va TPRni raqamli vositalar bilan birlashtirish o‘quvchining eshitish, tushunish va mustaqil nutq faoliyatini bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qiladi.

Raqamli texnologiyalar til o‘qitish metodikasini almashtirmaydi, balki uning imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bois ulardan foydalanishda ta’lim maqsadi, o‘quvchining yosh xususiyatlari va tilni o‘zlashtirish qonuniyatlari asosiy mezon bo‘lishi lozim.

## Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Jalolov J.J. Chet til o‘qitish metodikasi. Foreign language teaching methodology.//Chet tillar oliy o‘quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik. – T.: «O‘qituvchi», 2012. 434-b

[2] Zaripova R. A. Chet tillar o‘qitish metodikasidan qo‘llanma.// —T.: 0‘qituvchi, 1986. — 184 b

[3] Asqarova M.A. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘qish va matnni tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirish: //ped. fan. bo‘yicha falsafa doktori (PhD) diss. – Namangan, 2020. – 185 b.

[4] Apeltauer E. Sprachentwicklung fördern durch Anbahnen von Literalität. // Frühes Deutsch. Heft 17.

[5] Kniffka G. Deutsch für Kinder. Früher Fremd- und Zweitspracherwerb Deutsch // Fremdsprache Deutsch, Heft 48. 2013. –R.57-59.

[6] Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. //Учебное поспбий. – Л.:Просвещение, 1977.

[7] Зимняя И. А. Личностно-деятелностный подход к обучению русскому языку как иностранному // Рус. яз. за рубежом. 1985. № 5. С. 17–21.

[8] Федоскина О.В. Воспитателные возможности технологии проектноисследовательской деятельности.//Начальная школа плюсдо и после. – 2004. – №11. – S. 53–55.